

crkva u svijetu

RAZGOVORI

PASTORALNE REFLEKSIJE O TISKU*

»Korijen tebe podržava...« (Rim 11, 8)

Dominik Budrović OP

Četvrta sinoda biskupa (1974) i mnoge čudne pojave u vjerskom tisku, vani i u nas, potaknuše me na ove pastoralne refleksije. Svima nam je poznato, da je za svaki javni nastup na području vjere i morala potrebno ovlaštenje Crkvenog učiteljstva, kojemu je od Krista povjereno da autentično nastavlja njegovu nauku. S tih razloga u bilo kojoj vrsti evangelizacije ne može biti mjesta osobnim mišljenjima, koja nisu u skladu s naukom Crkve. Za takve nastupe u tisku ovlaštenje daje mjesni ordinarij. Način davanja može se modificirati, ali ordinarij se ne može odreći te dužnosti jer je božanskog porijekla.¹ Na spomenutoj su se sinodi čule kritike protiv mnogih ordinarija zbog njihovih propusta u ovoj dužnosti (msgr. Mihael Doumith).

Vrlo je poučna uputa pariškog ordinarijata (od 31. I. 1974: *Doc. cath.* 17. II. 74) o davanju imprimatura. Tu se između ostaloga veli, da »kršćanska zajednica ima pravo na to da biskup efektivno preuzme svoju dužnost, da čuva i promiče vjeru; da je to korisno i za istog teologa da bude pozivan u zgodno i nezgodno vrijeme, da protumači povezanosti svog izlaganja s autentičnom naukom Crkve... tako će se izbjeći tvrdnje ili izrazi iz kojih će manje upućeni povući neovlaštene ili neispravne posljedice...«

Za pariškog kardinala to ne znači povratak »inkviziciji« ni kršenje zdrave »slobode istraživanja«, kako se je to kod nas čulo. Kad bi se ova

* Mnogi će nam zamjeriti što se u našem časopisu pojavljuju prilozi različitih shvaćanja. Mi međutim držimo da je u današnjem dijalogu i pluralizmu potrebno da časopisi otvore svoje stranice ljudima različitih pogleda i stajališta. Osim toga u nas je kritika još uvijek na mrtvoj točki. Svi se nekako ustručavamo od ukrštavanja pogleda. Naša rubrika »Razgovori« želi svakome omogućiti da javno iznese svoje mišljenje. (Uredništvo)

¹ Dekretom *Pastorum Ecclesiae* Sv. Zbora za nauk vjere od 19. III. 1975. Crkva je ponešto modificirala dosadašnje propise, ali je naglasila i njihovu obavezu.

dužnost stvarno vršila, ne bi se u našem vjerskom tisku javljale tvrdnje ili mišljenja, koja zbunjuju mnoge vjernike, pa i one fakultetski izobražene i dobro vjerski poučene. Ovdje iznosimo samo neke takve tvrdnje.

I. O Isusovim čudesima

U *Viru*, br. 2, 1974. stoji: Isusova čudesa nisu potvrda njegova božanstva. »Jer Isus ne pokušava siliti ljude i pospješavati pristanak uz njega pomoću očitosti nego budeći u njima vjeru i slobodu...« (Prilično neshvatljiva rečenica!) Dalje: »Čudo nije očita činjenica i može se različito tumačiti. Zar Isusova čudesa ne otkrivaju Isusovu božansku osobnost? Za Isusove savremenike, ne nužno: oni su bili naviknuti vidjeti religiozne ljude kako svoje riječi potvrđuju činima. Zapravo moderni pojam čuda, u smislu pojave koja se ne može protumačiti prirodnim zakonima, njima je stran. Za njih ne postoji granica između naravnog i nadnaravnog. Svako ozdravljenje je njima znak Božje dobrohotnosti.« — Takvo pisanje zbunjuje i »bolje upućene«!

1. Što Crkva naučava o tome?

U dekretu *Lamentabili* potvrđenom od Pija X (3. VII. 1907) osuđene su i slijedeće tvrdnje: 27. »Božanstvo Isusa Krista nije dokazano iz Evanđelja.« 28. »Kad je Isus vršio svoje poslanje (ministerium) nije govorio s nakanom da pouči da je on Mesija, niti su njegova čudesa bila usmjerenjena da to dokažu« (S. Denz 3427—28).

Prvi je vat. sabor definirao kao dogme: 1. čudo je moguće, 2. nije priča i mit ono što Sv. pismo piše o čudesima, 3. nije istinito da se čudo ne može sa sigurnošću utvrditi, 4. nije istinito da se čudesima ispravno ne dokazuje božansko porijeklo kršćanske religije (S. Denz. 3034).

Sabor je donio te dogmatske definicije nakon što je opširno iznio nauku o božanskim činjenicama, osobito o proroštvima i čudesima, koja odlično pokazuju Božju svemoć i beskrajno znanje, te su stoga znakovi Božje objave, presigurni i primjerni shvaćanju svih ljudi (*Ispovijest vjere protiv modernista* nadodaje: svih vremena pa i sadašnjega, S. Denz. 3539). Budući da je definirano da je Isus učinio mnoga i najočitija čudesa (S. Denz. 3009), koja su za sve ljude svih vremena presigurni i primjerni znakovi Božji, onda bi se sasvim logično moglo kazati da su tvrdnje: da čudo nije očita činjenica i da se može različito tumačiti — *protivne* definiranoj nauci Crkve.

Mislim da nema važnosti tvrdnja da Isusovim suvremenicima nije bio poznat moderni pojam čuda. Oni su naime bili uvjereni da smjesta pretvoriti vodu u vino, ozdraviti slijepca, uskrisiti mrtvacu itd. može učiniti samo Bog. To znači da su oni ipak postavljali granicu između naravnoga i nadnaravnoga. Nije bitno kako su to pojmovno oblikovali. Da li je istinito da su Isusovi suvremenici bili naviknuti vidjeti kako religiozni ljudi svoje riječi potvrđuju činima — ja u to ne ulazim, ali je sigurno da nisu bili naviknuti na onakva čudesa kakva su Isusova. Sam Isus reče, da takvih djela nitko ne čini među njima (Iv 15, 24).

»Kao čudotvorac«, piše nepotpisani pisac, »Isus je pokazao da je bio obdaren svim sposobnostima za koje je čovjek sposoban«. Nije jasno niti je za čitaoca važno što je taj pisac mislio, ali barem oni »manje upućeni« lako će, a ne baš nelogično, zaključiti, da je Isus bio vrlo obdareni čudotvorac, ali samo čovjek.

I nastavlja: »Ali za kršćane ono što tvori čudesa jest u prvom redu raspoloženje duha sudionika.« Prema prije izloženoj nauci Crkve: objektivna dokazna snaga čuda je u tome što je ono presigurni znak prisutne Božje svemoći. Raspoloženje duha sudionika (gledaoca čuda ili čitaoca o čudu) nema nikakve veze s objektivnošću čuda. Raspoloženje duha igra samo ulogu, da li će mu čudo biti priprava k vjeri ili će ga učiniti odgovornim pred Bogom za nevjeru, kao što je učinilo farizeje i njima slične suvremenike. Ovo uostalom vrijedi za sva vremena.

2. Što Isus drži o svojim čudesima?

Koji je cilj Isusovih čudesa? Tvoreći čudesa Isus je iskreno namjeravao pomoći onomu na kome je činio čudo (npr. bolesnici) ili za koga je vršio čudo (npr. umnažanje kruha). No Isusova glavna i životna nakana, cilj jest: objaviti sebe ljudima kao obećanog Otkupitelja svijeta, i to u bitnim komponentama kao Sina Božjega (pravoga Boga) i Sina čovječjega (pravoga čovjeka), izvršiti djelo otkupljenja i tako proslaviti svoga nebeskoga Oca. To je temeljno otajstvo kršćanske religije. Tko želi osvježiti vjeru u to temeljno »kršćansko« otajstvo, dovoljno mu je s pijetom razmatrati Ivanovo Evanđelje.

Ovdje samo ukazujem na ovo: onaj temeljni i životni cilj bio je Isusu uvijek, trajno izričito prisutan. Pio XII. u enciklici *Mystici corporis* (29. VI. 1943) naučava: od prvog časa Utjelovljenja u krilu Bogorodice Isusova je duša uživala »blaženo gledanje« Boga i po tomu je Otkupitelj vječito imao prisutne u sebi sve članove svoga mističnog Tijela i obuhvaćao ih spasonosnom ljubavlju (S. Denz. 3812). A u blaženom gledanju nema prekida ni rastresenosti! Teologija naučava još da je Isus bio obdaren i nadnaravnim »ulivenim« znanjem, po kojem je znao barem sve ono što se odnosi na njegovo životno poslanje (usp. Diekamp-Jüssen: *Kath. Dogmatik*, 11/12 Aufl., Freiburg, 1. VI. 1958, II Bd., str. 288 slj.). Još prije toga Sveti Oficij je zabranio naučavati, da Kristova duša nije imala ta dva spomenuta znanja (Dekret od 5. VI. 1918, S. Denz. 3645—3647).

U vezi s ovom sigurnom naukom Crkve (i ne tvrdeći da je dogma) o znanju Isusove duše upravo je neshvatljivo, kako se je Božjem narodu mogao servirati članak »Bog bez vjerodajnica« u *Viru*, br. 8, 1974. Tu se ona ulivena znanja i nadnaravne moći stavljaju nekako u red magičnih sposobnosti. Zapostavlja se teologija i teolozi koji predstavljaju Boga »na tradicionalan način«, jer tako prikazan Bog ne bi bio više nikomu zanimljiv...« dugo smo vjerovali da se Božje dostojanstvo sastoji od atributa i moći koje su nas satirale«. »Ali na Božić je objavljeno da biti Bog znači jednostavno(!) biti kadar toliko ljubiti, biti toliko ljudskiji od nas ljudi.« Dakle: definicija Boga je jednostavno biti ljudskiji od nas. Ne dajem teološku ocjenu tih čudnih tvrdnja. Ali, ako je, prema članku,

Bog ostao »uljez u svojoj Crkvi« i »poslije dvije tisuće godina vjere, tradicionalne teologije, propovijedanja, blagdana«, neka teolozi i propovjednici nastave po uzoru ovoga članka; neće Bog ostati više u Crkvi ni kao uljez! Boga s jednim atributom ljubavi i »nadjudskosti«, bez svih ostalih atributa, među kojima je i pravednost sa svojim vječnim sankcijama (o kojima i Krist govori!) — ljudi će lako izbaciti iz Crkve i društva. Drukčije misliti teška je iluzija i zabluda.

Da je i Isus držao da su njegova čudesna djela dokazi njegova božanstva i put vjeri u njega — to je on i odviše jasno i više puta snažno naglašavao. Da ne duljim citatima, svatko to može lako vidjeti, ako pomnjivo čita već i samo deseto poglavlje Ivanova Evanđelja, osobito retke 37 i 38, a posebno Isusovu izjavu u poglavlju 15, r. 22—24!

Zašto ipak mnogi nisu vjerovali? — Isus odgovora: »Djela svjedoče za mene, ali vi ne vjerujete jer niste od mojih ovaca. Ovce slušaju moj glas« (Iv. 10, 25—26). Duhom oholosti i mržnje, kakvim su bili protkani farizeji i njima slični, ne dolazi se do vjere, jer Bog oholima ne daje svojih milosti (I. Pt 5, 5), a najveća je milost dar svjetla vjere.

II. Kršteničko i hijerarhijsko svećeništvo

1. U vezi s Euharistijom

U *Bogoslovskoj Smotri* (br. 1, 1971, str. 42) pisac iznosi, kako iz 1 Kor 11, 17—34 »Po svemu izgleda, da je doista cijela zajednica snagom svojeg svećeništva slavila Euharistiju. Ova prvokršćanska praksa mogla bi biti i za današnju Crkvu poticaj da u onim prilikama u kojima zajednica nema službenog svećenika sama snagom svojeg svećeništva slavi Euharistiju«.

Tridentski je sabor proglasio dogmom da je ta vlast dana samo apostolima i njihovim nasljednicima u *svećeništvu* (S. Denz. 1741, te 1752). Ako je to dogma, kao što jest, onda nije moglo biti drukčije ni u prvokršćanskoj Crkvi, jer se dogma ne može mijenjati. Drugi vat. sabor, dakako, isto naučava na više mjesta. Samo »ministerijalni svećenik svetom vlašću koju ima (on, a ne zajednica! op. p.)... izvršuje (conficit) euharistijsku žrtvu« (LG, br. 10). U izvršenju (u ostvarenju) Čina sv. Mise ostala zajednica ništa ne djeluje, ona se samo tom Činu pridružuje (prijevod lat. »concurrunt« izrazom »sudjeluju« nije točan). To, između ostalog, govori i »bilješka 3« stavljena uz riječ concurrunt te upućuje na encikliku *Miserentissimus Redemptor* (Pio XI, 8. V. 1928.). Izraz »u ime naroda«, koji tu stoji, znači isto što i »za narod«, a ne po ovlašćenju naroda, jer se je i Krist žrtvovao u ime svih ljudi, u značenju: za sve ljude.

2. U vezi s vlasti upravljanja vjerskom zajednicom

Isti pisac na istoj stranici (BS, br. 1, 1971, str. 42) tvrdi, da »su u prvokršćanskim crkvama i vjernici snagom svećeništva primljenog na krštenju imali službu upravljanja zajednicom«. Tragove toga on vidi u Mt 18, 15 s.: »ako ti brat sagriješi... ukori ga nasamo...« — No tu se nalazi baš protivno, jer taj citat završava: »Ako i njih (dvojicu ili trojicu

svjedoka) ne poslušaj, saopći Crkvi, ako li ni Crkvu ne poslušaj, smatraj ga poganinom... Što god svežete...» — Sigurno se tu ne radi o skupu vjernika nego o učenicima, kojima je to Isus govorio! Ispred gornjeg citata »ako ti brat sagriješi« i hrvatski prevodioci te francuski i njemački, što ih imam pred sobom stavljaju naslov: *Bratska opomena*.

Malo zatim isti pisac piše: »Vlast u Crkvi ne smije biti izražena i prakticirana na neki tajanstveni autoritetski način, nego na kolegijalni način.« Ovu tvrdnju pokušava dokazati time, kako Pavao, odsutan iz Korinta, nije donio nikakvu odluku (u vezi nekih nereda) na svoju ruku i snagom svojeg auktoriteta već zajedno s članovima zajednice u Korintu (1 Kor 5, 4). »Prva kršć. zajednica bila je demokratskog karaktera. To je bila neslomiva snaga mlade Crkve«. — Tu je očiti prizvuk: kasniji je demokratski karakter nestao. Ali tada nije jasno, kako je Crkva uopće preživjela, kad je nestala ta »neslomiva snaga«!

No navedeni slučaj iz 1 Kor 5 okreće se protiv istog pisca. Sveti Pavao, naime, u 1 Kor 5, 3 slij. piše odlučno: »... nazočan duhom, ja sam već donio odluku protiv onog, koji je to tako učinio. Održite sastanak (eto jasne naredbe) vi i *moj duh* u ime Gospodina našega Isusa te vlašću... Isusa spomenutoga predajte sotonu...« Uostalom iz Pavlovih poslanica i *Djela apostolskih* vidi se da Pavao ne baš tako rijetko donosi sam odluke, katkada i snažno.

Što se tiče lijepog i bratskog postupka, o tomu je već Tridentски sabor dao primjernu Uputu svim biskupima i ordinarijima, koju i Crkveni zakonik donosi (kan. 2214, § 2), a koju je i II. vat. sabor opširnije izložio. Ali ako je govor o samoj vlasti, tada u Crkvi nema i ne može biti demokracije (prema grčkom: narod — vlast), jer vlast (izdavanje zakona, naredaba i odluka u upravljanju) dolazi samo od Krista izravno na hijerarhiju. To je vjerska nauka o kojoj nema rasprave. Sinoda biskupa je savjetodavno tijelo, biskupijske sinode isto tako. Kanon crkv. zakonika 362 jasno tvrdi: »Jedini zakonodavac u (biskupijskoj) sinodi jest biskup, a ostali imaju samo savjetodavni glas«. Ne unosimo zabunu, a pomalo i pobunu, u Božji narod govoreći o demokratizaciji Crkve, a o crkvenom zakonodavstvu kao o nekom »juridizmu i formalizmu, kojim se (govori isti pisac pri kraju str. 43) nije dala vezati prva kršćanska zajednica« — a nedorečeni ali *logički* zaključak bi bio: kao što se je dala vezati kasnija i još danas se daje vezati današnja Crkva. Neka mi g. pisac ne predbací da sam (možda) iskrio njegove misli, jer nisam o njima govorio nego samo o onima njegovim tiskaním riječima.

III. Žena svećenik?

Čemu ono pisanje naveliko o ovom predmetu u vjerskom tisku za Božji narod? Zaređenjem žene za svećenika ispravila bi se, vele, nepravda i zapostavljanje što je žena doživjela i doživljuje u Crkvi. »Potpuno maskulizirana Crkva ipak nije Crkva Kristova« (Kana, br. 3, 1975)... i slično. Primoran sam biti kratak i u ovom predmetu. Stoga vrlo ukratko: zar je svećeništvo sredstvo ispravljanja nekih nepravda? Drugo: ako žena nije više smatrana »predmetom« nego osobom, to mora zahvaliti upravo Crkvi.

Borci za svećeničko ređenje žene tvrde, da je Krist zaredio samo muškarce radi društvenog položaja žene i mentaliteta onoga doba, a prvovjekovna Crkva to s istih razloga prihvatila i poslije nastavila. Nikako ne ulazim u misli tih boraca. Ali, gledajući samo objektivno njihove tvrdnje, smatram ih neopravdanima. Zar bi se Krist u tako važnoj odluci bio pustio voditi mentalitetom doba? Gledajući Krista s *čisto ljudskog gledišta*: njegova beskompromisnost i bezobzirnost prema svemu i svakomu, pa i onima najvišima, kad se radilo o ispravnosti njegova postupka, to ga je dovelo do Križa!

Dalje vele: nije dogma da žena ne može biti valjano (valide) ređena za svećenika. Ni ta tvrdnja nije baš tako jasna i sigurna, kako neki misle. Prvi vat. sabor ovako opisuje dogmu (Denz. 3011): »Treba vjerovati vjerom božanskom i katoličkom sve ono... što Crkva predlaže kao od Boga objavljeno...

bilo svečanom prosudbom bilo *redovitim i općim učiteljstvom*» (potrtao p.). Doista, nije uvijek lako utvrditi da je nešto dogma, ako nema one svečane prosudbe, ali i onaj drugi dio opisa dogme mora imati svoj smisao i obvezu. Ako Crkva tako uvijek tvrdi i postupa bez iznimke sve do danas, nije li to redovito i opće učiteljstvo? A što odatle slijedi?

Pavao VI. je ustanovio (3. V. 1973) »Komisiju za proučavanje uloge žene u društvu i Crkvi«. U toj Komisiji ima 15 žena (redovnica i civilki) i 10 ljudi (teologa, bibličara, psihologa i sociologa). Ali nije imala zadatak da prouči mogućnost ređenja žene za svećenika; tako je Pavao VI. odmah odredio »da se tako izbjegne neispravno polazište, koje je izvor zabune i iluzije među vjernicima«. Tako je izjavio predsjednik komisije msgr. Enrico Bartoletti sinodalnim Ocima (*La Libre Belgique*, 10. X. te 25. X. 1974).

Ovdje treba nadodati, da je Pavao VI. to pitanje već bio proglasio riješenim. Dana 27. rujna 1970. Pavao VI. je proglasio sv. Tereziju Avilsku crkvenim naučiteljem. Tom prigodom u homiliji je rekao: »Sv. Terezija Avilska je prva žena kojoj Crkva daje naslov naučitelja. Sada se ne može ne misliti na ovu strogu opomenu sv. Pavla: 'Neka žene na sastancima u Crkvi šute' (1 Kor 14, 34), a to znači još i danas da žena nije određena da u Crkvi ima hijerarhijskih uloga učiteljstva i ministerija (magisterii et ministerii). Da li će ova Apostolova naredba danas biti prekršena (naime proglašenjem žene naučiteljem, op. p.)? Možemo jasno odgovoriti: Ne! Taj naslov, naime, ne označuje hijerarhijsko učiteljstvo. Ali u isto vrijeme moramo naglasiti da to nipošto ne znači da se manje cijeni uloga žene u Božjem narodu« (*Doc. Cath.*, 18. oct, 1970). Napominjem, da Tridentiski sabor u hijerarhiju ubraja i prebitere (S. Denz. 1776).

Sigurno, da papine homilije nisu u teologijskom smislu »svečano naučavanje« ni njihov sadržaj dogmatske definicije. Ali ipak Vrhovno učiteljstvo ovdje to svečanim tonom iznosi kao nešto što *oduvijek* u Crkvi postoji. I nauka Vrhovnog učiteljstva, i kad nije »ex cathedra«, »jest opća i neposredna norma istine svakom teologu« (Pio XII. u enc. *Humani generis*, 12. VIII. 1950, Denz. 3884—3885).

IV. Razna vrludanja i Krilatice

Glasilu *Služba riječi*, br. 51, 1974, str. 43—48, otkriva nam, kako danas moramo ljudima govoriti o »očovječenju«, a ne o »pobožanstvenju« čovjeka, jer da danas nitko ne želi postati »bog«; da ne govorimo »o novom, nadnaravnom životu, o nebeskom preporođenju.«

A ipak očovječenje, utjelovljenje Sina Božjega, gledamo u odnosu na ljude, nema drugog cilja nego čovjekovo pobožanstvenje! Ni Nikodemu nije dolazilo u pamet to nebesko preporođenje, ali Isus se nije povlačio nego mu je to još jače naglašavao i rekao mu, da se bez tog preporođenja ne može u nebesko kraljestvo! (Iv 3, 1—17). Ni Pavlovu slušateljstvu nije ulazilo u glavu njegovo propovijedanje na pr. o Raspetom Kristu i o uskrsnuću, ali je Pavao i dalje to naglašavao. Pisac tog članka lijepo piše, da moramo prihvatiti »svoje-bitičovjek«. Ali pisac se morao sjetiti, da se to ne može ostvariti potpuno ni trajno bez onog pobožanstvenja, što nam ga posvetna milost (sa svim ostalim bož. energijama s njom povezanim) donosi. U teologiji je sententia communis da se to ne može ostvariti »sine gratia sanante«, a čitava povijest pojedinca i ljudskog društva to očigledno potvrđuje.

Koliko li suvišnih a i neispravnih krilatica u govoru i u vjerskom tisku! U NZ — vele — nema svećenika, jer je Krist jedini svećenik. A to je teologija uvijek naučavala, ali je i mudro nadodavala: »Krist je izvor

svega svećeništva, jer je svećenik SZ bio slika Krista, a svećenik NZ djeluje in persona Christi» (S. th. III, 22, a 4). Zato mnogi i izbjegavaju riječ svećanik (već uvriježenu u narodu) i govore samo o prezbiteru, predsjedatelju kršć. ili euharistijske zajednice. Tvrde da II. vat. sabor ne govori o vlasti u Crkvi (što nije istinito!) nego o služenju. A da taj sabor i nije govorio o vlasti, zar su ostali sabori bezvrijedni, a i Kristove riječi: »Dana mi je sva vlast... idite...« (Mt 28, 18) — »Kao što mene posla Otac i ja šaljem vas« (Iv 20, 21)? Često se preuveličava II. vat. uz dosta jasan prizvuk potiskivanja ostalih sabora, a osobito Tridentskog i I. vaticanskog. Zar Duh Sveti nije vodio sve sabore i zar svaki nije bio najbolji za svoje doba?

Jedan fakultetski izobraženi gospodin sablaznio se je slušajući u crkvi nekog katehetu koji je pozivao mlade na vjeronauk riječima, kako se neće više pričati o Adamu i Evi, nego o angažmanu... Čitao sam u inozemnom tisku, kako se roditelji tuže »da je vjerska pouka njihove djece (osobito one odrasle) skrenula raspravljanjima o Trećem svijetu, o društvenim problemima i mnogim drugima, koja su sva strana osobnim vezama s Bogom« (*La Libre Belgique*, 17. X. 1974). Sigurno je da i te probleme treba osvijetliti, ali temeljni i izravni cilj vjerske pouke jest izgraditi svijetle i čvrste osobne odnose s Bogom, odakle će u životu slijediti rad za sretniju izgradnju društva, inače je vjerska pouka promašena, ako se ograniči na »probleme«.

O vjeri se vrlo često govori kao o nekom vječitom traženju, izazovu, riziku, avanturi, skoku u nepoznato. A ipak vjera, od koje kršćanin živi — jest Božje svjetlo, po kojemu se ulazi u Božje otajstvo, koje tako postaje naš život; svjetlo koje daje božansku sigurnost i duboku smirenost, a tek odatle počinje daljnje »traženje«, produbljivanje vjere i kršćanski poticaji na djelovanje. Prije malo vremena čitao sam okružnicu nekog francuskog biskupa, koji zabranjuje gore spomenuta izražavanja o vjeri, i tumači što je vjera.

Troši se vrijeme i svoje i čitalaca (i papir i novac) pišući o »Crkvi budućnosti«. Čemu? Tko će od danas živućih svećenika i ljudi biti još na životu u slijedećem stoljeću? A tko to zna, kakva će tada biti situacija u svijetu?

Mudro je Ivan XXIII. govorio sam sebi: »Dovoljna mi je briga za sadašnjost, ne treba maštati i biti tjeskoban za izgradnju budućnost. Kristov Namjesnik... ne treba da pretječe Krista davajući mu savjete ili namećući svoje prijedloge... Iskustvo ovih triju godina mog papinskog služenja... je svjedok te dirljiv i vječit poticaj, da moj duh bude vjeran ovom načelu: potpuno predanje Bogu što se odnosi na sadašnjost, i savršena smirenost što se tiče budućnosti« (*Il Giornale dell'anima*, Roma 1964, pag. 319). A ipak je mnogo učinio za budućnost!

V. Golemo polje neobrađeno

Dok se izlaganjem osobnih ili »posuđenih« teorija redovito škodi religiji i vjernicima (a pomalo i ostalima) barem u toliko što su te teorije beskorisne (a često su izravno štetne), dotle golemo polje dogmatskih i moralnih istina za mnoge ostaje gotovo netaknuto: otajstvo presv. Trojstva i pojedinih božanskih Osoba i njihova veza s našim životom; posvetna milost, s kojom je povezan čitav »nadnaravni organizam« kreposti

i darova Duha Sv.; sakramenti i uvjeti za plodno primanje (ispovijed je gotovo nestala iz »repertoara«); dublje tumačenje biti Mise kao žrtve (govori se samo o ponazočenju Krista); Pričest kao blagovanje Kristove žrtve (govori se samo o »susretu« s Kristom); trajna Kristova prisutnost u svetohraništu (pohodi, adoracija); molitva i molitveni život; razne pobožnosti, koje Crkva i danas preporučuje; divno i utješno otajstvo općinstva (zajedništva) svetih i s time u vezi štovanje svetaca i anđela; konačno dogme o raj, paklu i čistilištu (pomoć dušama).

Doista, svećeniku su vrlo korisne (pa i potrebne) i profane znanosti. No svećenik, a analogno i svaki evangelizator, mora biti svjestan, da su one za njega samo pomoćna zgodna sredstva da ljudima tumači Božju poruku spasa. Mnogostruka je tragedija, jadao mi se je pred kojih pet godina u inozemstvu profesor na teol. fakultetu, kada svećenički kandidat prihvaća učenje teologija kao »nužno zlo«.

Nema dvojbe, potrebno je uvijek tražiti najzgodniji »rječnik« i najbolje metode, kako suvremenom čovjeku predati Kristovu poruku. A i u tom slučaju kršćanska će otajstva uvijek ostati »nepristupačna« ljudskom razumu ako nema unutarnjeg Božjeg milosnog djelovanja u dušama. To moramo, u zgodno vrijeme, otvoreno reći ljudima. Za tu milost moramo moliti i njih potaknuti da i oni sami mole onako kako to znadu. Još nešto: najbolji »rječnik« i najzgodnija metoda svake evangelizacije, koja se ne da ni čim drugim nadomjestiti, jest da mi proživljavamo tu Kristovu poruku i da to ljudi na nama živo osjete, te naše posvjedočenje u životu vide. Zašto? Jer vjera u svojoj konkretnoj punini nije puko prihvaćanje razumom objave Božjih otajstva, nego i životni odjek tih otajstava u nama: naš milosno-božanski život. Stoga se dubinski smisao vjere može shvatiti, a zatim i naviještati, samo ako se ta vjera živi. Evangelizacija, naime, nije naviještanje ideja, nego poruka i prijenos života.

U silnoj potrebi rada za boljitak ljudi i svijeta ne zaboravimo, da su naši horizontalni angažmani samo onda pravo kršćanski, ako su u »vertikali« ukorijenjeni (»meritum ex sola caritate« dogmatska je nauka!). U ovom kontekstu velika je istina onaj aksiom: *Quod aeternum non est — nihil est*: što za vječnost nije — ništa nije.